

מה שובה את לבי בחסידות

הרב חיים וידל

החסידות היא תנועה ענקית, חיה ותוססת, ולה פנים רבות ושונות, עד כדי מבוכה מסוימת בנסיון למצוא את המכנה המשותף שלה (לדוגמא, ההבדל הגובל בניגוד בין הבעש"ט והרבי מקוצק, אותו מתאר בחיות הרב השל בספרו 'קוצק'). דברי הבאים אינם מתיימרים, אפוא, להיות סקירה שיטתית ומקיפה של החסידות, אלא דיבור אישי, סובייקטיבי, מהורהר, מתלבב, של אוהב על אהובתו.

החסידות מהלכת עלי קסם ו'על קסם אין מקשין'. היחס שלי לחסידות הוא כאמור, אהבה. ואהבה הלא היא 'אהבת חינם שאינה תלויה בדבר' והיא ממהותה 'מקלקלת את השורה'. אמנם 'האור נוגה על המכלול', ובכל זאת אני מקווה שמקצת שבחיה שאספר, ומעט הכתרים שאקשור לה, ישאו את חינה גם בעיניכם.

'תורה חדשה'

ראשית, החסידות היא 'תורה חדשה'. הקשבה חדשה לתורה, קריאה חדשה של התורה ומדרש חדש של כל התורה שקדמה לה. בעיני החסידות, כל התורה כולה, אינה רק נושא ללימוד הפנמה וקיום, אלא גם ובעיקר מקור השראה מאיר ומרומם, וחומר גלם עתיר חיות למדרש חדש, יוצר, מחדש, פורץ גבולות ישנים, וסולל דרך חדשה של תורה ועבודה.

התורה על כל חלקיה, גם המגובשים והמהוקצעים, אינה 'אובייקט' נתון, אלא 'סובייקט' בהתהוות. התורה אינה שיטה, קונספט או אידיאולוגיה, אלא דרך ותנועה צרופה של בקשה, של חיפוש, של דרישה ומדרש, חוויה של התגלות, של מתן וקבלה מתמידים. זה הקסם היחודי של המדרש החסידי, המפליא

לעשות גם בצורה וגם בתוכן, ולו רק בגלל שיש לו הרבה יותר חומרי גלם לדרישה מאשר לחז"ל, וכמובן לא רק. החסידות היא קומה חדשה של תורה שבעל פה, הנבנית על פי מיטב המסורת היהודית מהשילוב המופלא והמסתורי של אבולוציה ורבולוציה, רצף וחדידוש, ענוה ועוז. החסידות מצטרפת בכך למהפכות הגדולות והמכוננות שקדמו לה - מדרש ההלכה והאגדה של חז"ל לתורה שבכתב, המדרש הפילוסופי של הראשונים, והמדרש הקבלי של הראשונים ושל האחרונים. מדרש חדש זה הנולד בגלילות מזרח אירופה, ממשיך להצמיח את ניצני הגאולה ולהשמיע את קול התור שהחל להראות ולהישמע בצפת שבגליל ארץ ישראל. בכך החסידות הינה מאבני היסוד והבניין של 'תורת ארץ ישראל' ויש בה גם רמזים עבים למדי 'לתורתו של משיח'.

מלמדות להשראה ומתכנים לאור וניגון

החסידות היא תורה שבע"פ כפשוטה וכמשמעה. תורה של שיח ודיבור ולא של עיון וכתיבה, ולכלל היותר 'כתיבה של דיבור'. חוסר הדיוק של כתיבת הדיבור בולט אל מול הדייקנות החסכנית והסגפנית של התורה שבכתב ושל המשניות. יש כאן מופע חדש של תורה שבו העיקר אינו הכתוב, ואפילו לא האמור, אלא הניגון והאור של הדברים. יתרה מזאת זו תורה של השראה ושל רוח"ק, ולא של חשיבה דיסקורסיבית וניתוח אנליטי. החסידות מבצעת היסט דרמטי מ'ההזרמה הלימודית' ל'הזרמה הנפשית' (ראה מאמר דרך התחיה לראי"ה) וחוזרת בכך ומתחברת אל מעיין הנבואה ורוח הקודש. 'נשמת אדם תבינהו', לא סמכות חיצונית ואף לא התבונה בלבד. הכוונה היא העיקר ולא המעשה, הלב, חום הלב, בינת הלב, אובנתא דליבא. אחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוון ליבו לשמים. בקשת הכנות, החופש והיצירתיות, וההתעקשות על ההשראה לא רק כמתנה שעל גבי העבודה, אלא כמתנה שלפני העבודה והלימוד והלב הפועם של התנועה הלימודית. התורה כמקור השראה ולא רק סמכות, מעין יצירה וחדידוש ולא מאגר של תכנים

וערכים. 'בכל יום יוצאת בת קול מהר חורב', ההתגלות היא מתמדת, וכמו במתן תורה מתגלה התורה ללומד 'פנים בפנים', בפנים מפנים שונות ומתחדשות, ו'קול ד' בכח' לכל אחד לפי כחו. דינמיות והתחדשות, הפתעה וחוסר עקביות, הומור אירוניה ושעשוע, להט ומאמץ לצד הרפיה ומתינות, חוסר שיטתיות המכסה על תבניות עומק נהדרות.

מ'מלוא כל הארץ כבודו' ועד 'ומבשרי אחזה אלוה'

יסוד ושורש החסידות הוא חווית הנוכחות הפנימית הקרובה של האלוהות בעולם. 'מלוא כל הארץ כבודו', 'לית אתר פנוי מיניה', 'ואתה מחיה את כולם'. שיאה של הכרת הנוכחות האלוהית הממלאת את העולם ולא רק מקיפה אותו הוא 'ומבשרי אחזה אלוה'. הוא מקומו של עולם אך אף העולם הוא מקומו, ובעיקר האדם. החוויה הקיומית היסודית של האדם היא חווית המקדש והקדושה של 'שכנתי בתוכם', חווית השכינה האלוהית שבתוכו. המשמעות של 'צלם א-להים' של האדם היא השתקפות כל עושר העולמות, הפרצופים והמידות האלוהיות של הקבלה בנפשו, בגופו ובמערכות יחסיו של האדם.

חוקרי החסידות קראו לכך: 'הפסיכולוגיזציה של המיסטיקה'. את אבחנתם ואמירתם זו, דייק ו'העלה לקדושה' הרב שג"ר בניסוחו המאיר: 'מיסטיקצייה של הפסיכולוגיה'. בכך העתיקה החסידות את מרכז הכובד מתיאולוגיה לאנתרופולוגיה, ממיסטיקה מטאפיזית למיסטיקה פסיכולוגית – קיומית, ומפוליטיקה משיחית לאתיקה משיחית.

משעה שהתגלה שהאדם הינו משכן לאלוהות ומכון התגלותה, הפכה העבודה הפנימית של תיקון הלב (והמח) לציר המרכזי של עבודת ד', ולא תיקון ה'עולם'. התודעה היא העיקר ולא המציאות החיצונית, האגדה ולא ההלכה, הנסתר ולא הנגלה, הנס ולא הטבע. זאת התורה – אדם. האדם הוא הוא הטקסט, הוא המקדש, הוא הכהן, הוא הנביא ובעיקר הוא הצדיק היסודי

ש'בשילו ניזון העולם כלו', ולא נתקררה דעתה של החסידות עד שפסקה –
'ועמך כולם צדיקים'.

ידיעה אמונה ודבקות

המשמעות העיקרית של הדברים היא התביעה לאמונה שאינה רק ידיעה -
'אמונה ש', ואף לא רק אמון ובטחון - 'אמונה ב', אלא אמונה כדבקות,
כחווייה אמיתית ועזה של נוכחות ממשית וקרבה אינטימית של האלוהות, עד
כדי 'שיויתי ד' נגדי תמיד' ו'אשרי אדם – לא יחשוב לו ד' – עוון'. הדבקות,
רגליה בארץ, בתודעת המלאות האלוהית של המציאות כולה, וראשה בשמים
בחוויה הארוטית והאקסטטית של קרבה אינטימית זו. ממבוע זה יוצאים נחלי
עבודה רבים המממשים באופן חדש ולעתים מפתיע את האתגר העתיק של
'בכל דרכיך דעהו'.

יש לו לקב"ה יותר מד' אמות של הלכה

תולדה מבורכת נוספת של 'מלוא כל הארץ כבודו' היא שהחסידות הרחיבה
את יריעות האוהל, ויצרה מרחבים חדשים של עבודה וקדושה. בית הכנסת
ולא רק בית המדרש, שולחן הסעודה ולא רק הסטנדר, החוצות והשווקים ולא
רק 'המתחם הדתי המוגן'. היחד והצוותא ולא רק היחיד וההתבודדות.
הדיאלוג והשיח ולא רק העיון והמונולוג. האהבה והשמחה ולא רק היראה
והקדרות, הפרישות והסגפנות. וביסוד הכל המרחב הביתי והאינטימי של
ה'עדה' ה'חצר' ה'קיבוץ' ומערכת היחסים האינטימית והחמה שבין הצדיק
לחסיד, שהחליפה את ההתנשאות והניכור ששררו לא אחת בין
ה'אינטליגנציה הדתית' לבין ההמון.

מכל אלה, עולה בי תובנה הראויה לבחינה, שלמרות כל השוני, החסידות היא
במובנים רבים המשך של ה'זוהר', של המיסטיקה הדיאלוגית של החבורה, זו
שאת סודה גילה לנו רשב"י במילים הקסומות: 'אנן בחביבותא תליא מילתא'.

אני ואתם נשנה את העולם

החסידות היא תופעה נדירה של מהפכה של איש אחד וחבורה קטנה אך איכותית שכינס סביבו. הבעש"ט נמנה ללא ספק על 'אבות האומה' ולא 'רק' על גדולי הדור והדורות של עם ישראל. רבי עקיבא, ריב"ז, הרמב"ם, הזוהר, האר"י והראי"ה, הם 'חביריו' במתיבתא דרקייעא.

מאפיינן זה של החסידות נוטע בי תקוה, שגם היום במציאות המורכבת לאין שיעור שלנו, אפשר לחדש וליצור, לחולל רנסנס ואף מהפכה! יתרה מזאת, למי שמפעמת בו תקוה זו, יש הרבה מה ללמוד ממאפייני הצלחת התפשטותה של החסידות והשפעתה המכוננת והמעצבת על כל עם ישראל.

אל"ף ביי"ת

אחרי הכל, דומני ששפת החסידות אינה שפת האם שלי, והשטיבל החסידי אינו הבית הרוחני שלי. לא קל לי להודות בכך, ואני מנסה להצדיק זאת. שמא חסידות אינה אמורה, אינה 'יכולה' ואינה 'רוצה' להיות בַּיַת. חסידות אינה ה'ביי"ת' אלא ה'אל"ף'. החסיד חי לאורה המבהיק של האל"ף – הפלא. החסיד הוא 'סגי נהור' הרוקד בין שמי שמיים לתהומות תהו את המחול הגרנדיוזי - 'התאבכות האני ל'אין'. החסידות היא המרחב הפתוח אליו אני יוצא מבית האב של תורת, בו אני מטייל (ללא 'לבושים' חסידיים), בנתיבותיו אני פוסע ורק, וממנו שב אני הביתה בנשמה יתרה.